

ספרית הקונגרס של ארצות-הברית

(150 שנה לייסודה)

1. סקירה היסטורית

ספרית הקונגרס של ארצות-הברית שונה מכל ספריות העולם, הן בתכונתה והן בתפקידיה. רוב ספריות לאומיות מסתפקות ברכישה של ספרים וחוברות, כתבי-עת, עתונים רשמיים, כתבי-יד וכו', המיועדים בעיקר לעולם המדעי. היש ספרן שאינו מכיר בערך פעולתם של הספרייה הבודליאנית באוכספורד, של המוזיאון הבריטי בלונדון, של הספרייה הלאומית בפאריס, של הספרייה הממשלתית ע"ש לז'ק במוסקבה, ועוד ספריות לאומיות חשובות כאלו? בית-הספרים של הקונגרס ממלא תפקיד זה — שרות לעולם המדעי — ועוד תפקידים חשובים אחרים שידובר עליהם להלן.

הספרייה הזאת, שרבים חושבים אותה לספרייה הגדולה ביותר בעולם, נוסדה בשנת 1800 כספריית-עזר וחדר-קריאה בשביל חברי הקונגרס, שמושבו בגלגוליו הראשונים היה בניו-יורק ואחר-כך בפילדלפיה. באותה שנה, עברה הספרייה יחד עם הקונגרס, לביתה החדש בושינגטון, עיר הבירה החדשה של ארצות-הברית, בירת הממשלה הצעירה אז במשפחת העמים. לפי הקטלוג שלה, מנתה הספרייה בשנת 1802 בסך-הכל 200 ספר! בין הספרים הללו היו מלונים, ספרי גיאוגרפיה, ספרי משפט, ספרי היסטוריה וכו', נשיא ארצות הברית בראשית המאה התשע-עשרה, תומאס ג'פרסון, התעניין מאד בעניני הספרייה ותמך בגידולה. בשנת 1814 עלתה הספרייה באש כאשר נשרף הקפיטול על ידי הצבא האנגלי בהכנסו לווישינגטון, ובשנת 1815 קנה הקונגרס את ספריית ג'פרסון — שהכילה כשבעת אלפים ספרים — בעד סכום של 23,900 דולר. קניה זו היתה הצעד הראשון להקמת הספרייה המתודשה ולבנינה הרצינולי. הספרייה השתמשה בשיטת הקלסיפיקציה של ג'פרסון עד שנת 1864. התוספת השנתית לספרייה היתה אמנם קטנה אבל תמידית, עד השרפה השנייה בשנת 1851. מ-55,000 ספרים שנמצאו אז בספרייה נשארו רק 20,000. בשנת 1853 עברה הספרייה לחדר חדש בקפיטול, שם היא גדלה והתפתחה ובשנת 1897 בנה הקונגרס בנין גדול מיוחד לספרייה.

בבנין החדש התחילה תקופה חדשה בקורות הספרייה וגם בתולדות הספרנות. יחס הקהל לספרנים ולספרנות נשתנה בארצות הברית בסוף המאה התשע-עשרה. הרבה ספריות-צבוריות ופרטיות — נפתחו בכל ערי הארץ. באותו זמן היו בארצות הברית שלשה בתי-ספר לספרנות שבהם נתנה זכות-בכורה לגומרי אוניברסיטה. הספרנים החדשים המקצועיים-ביניהם מיסדי אגודת הספרנים האמריקנית שנתארגנה בשנת 1876 — הדגישו את שאלת השמוש בספרים, ולא רק לכישתם. אין תועלת באספיי-ספרים אם אין משתמשים בהם.

ברובו הגדול, קטלוג היוודאיקה של פריימן נשרף על כל אכסמפלריו כמעט ונשארו ממנו רק טפסים בודדים. — העורך.

בבית מיוחד יכלה ספריית הקונגרס על כל מחלקותיה וענפיה להתפתח ולהתרחב במדה הראויה לספריה לאומית. בהנהלת הרברט פוטנס, שנתמנה לספרן בשנת 1899, תפסה הספריה במשך הזמן מקום בשורה הראשונה של ספריות העולם. מחלקות חדשות נחוספו, ומספר הספרים הלך והתרבה מיום ליום. כתוצאת עבודת פוטנס ופעולותיו רכשה לה הספריה שם בתוך העולם המדעי. הלך ורב מספר תלמידי החכמים והחוקרים שפנו לספריית הקונגרס בבקשת עזרה בעבודתם. הספרייה התחילה להדפיס כרטיסי-קטלוג בעד ספריה הארץ, ופתחה שיטת-קליסיפיקציה חדשה, שהרבה ספריות משתמשות בה עד היום. תחת השפעתו של פוטנס, ניתנו לספרייה הרבה תרומות מיהודים ואגודות הן בכסף והן בספרים. מפני הזקנה החליט פוטנס להתפטר מספרנותו, ובאפריל 1939 הוא עזב את משרת הספרן וקבל משרה חדשה שנתן לו הקונגרס — ספרן הקונגרס לשעבר.

את מקומו של הרברט פוטנס ירש המשורר הידוע ארציבלד מק'ליש, שנתמנה על ידי הנשיא פרנקלין ד. רוזוולט ונכנס למשרתו באוקטובר 1939. חדשים אחדים לפני התמנותו, נפתח בנין חדש, מול הספרייה, כאגף נוסף לספרייה — המשמש תוספת מקום בשביל הספרים שנצטברו בתוכה במשך ארבעים שנה. בבנין שני זה יש מקום לעשרה מיליונים ספרים. נמצאות בו מחלקת הרכישה, מחלקת הקטלוג, המשרד לשמירת זכויות המחבר, וסניפים אחרים של מחלקת השימוש. מלבד אלה, יש בבנין זה גם שני אולמי-קריאה גדולים ומהודרים, וסוגים אחדים של ספרים, כגון: ספרי ביבליוגרפיה, דברי הימים, פילור סופיה, דת ופסיכולוגיה וכו'. מק'ליש הצליח לקבל מהקונגרס סכומים נוספים לתקציב הרגיל לשם שכלוליהם, הידושים ושינויים בספרייה. הוא ארגן מחדש את מחלקות הספרייה, ועלה בידו לעבור בפרטות על כל הפעולות והתפקידים של עובדי-הספרייה ולהשיג בעדם העלאה במשכרתם.

בסוף שנת 1944 התפטר מק'ליש מספרנותו, ובחדש יוני 1945 נתמנה סגנו, ד"ר לותר. ה. איבנס, לספרן. זו היתה הפעם הראשונה בתולדות ספריית הקונגרס שאחד ממערכות הספרנים בספרייה עלה לגדולה זו. ד"ר איבנס, שהיה סגן למק'ליש משנת 1939, הביא אתו נסיון בכל שאלות האדמיניסטרציה, וידע היטב את מהלך עבודת הספרייה היום-יומית. לפני הכנסו לספריית הקונגרס, הוא ארגן ונהל את עבודת הממשלה באיסוף ורישום כל התעודות בעלות ערך היסטורי, שהיו מפורזות בכל פנות ארבעים ושמונת המדינות של ארצות הברית. ליד טכסאס, הראה ד"ר איבנס, בכל פעולותיו שהוא בעל מרץ רב וגם בעל דמיון יוצר ובר אורין. תחת הנהלתו הלכה הספרייה מחיל אל חיל.

2. הארגון הנוכחי של ספריית הקונגרס

הספרייה נחלקת לשבע מחלקות יסודיות: (1) מחלקת הרכישה, (2) מחלקת הקטלוג, (3) מחלקת השימוש, (4) הספרייה המשפטית, (5) המשרד לשמירת זכויות המחבר, (6) המחלקה לשרות הקונגרס, (7) מחלקת ההנהלה.

מחלקת הרכישה (Acquisitions Department)

כשמה, כן היא. תפקידה של מחלקה זו היא השגת ספרים וחבורות, כתבי-עת, עתונים רשמיים, כתבי-יד וכו' בשביל המחלקות השונות של הספרייה. בדרך כלל, משיגה מחלקה זו דברים אלה מן המקורות הבאים: קניה; תרומות מידי מוסדות ואגודות, אנשים פרטיים, סופרים; העברה מן המשרד לשמירת זכויות המחבר; העברה ממוסדות ממשלתיים; וחזיר-חליפין שהספרייה מסדרת עם מוסדות, אוניברסיטאות וספריות בארה"ב ומוחצה להן.

מחלקת הקטלוג (Processing Department)

מחלקה זו מטפלת בעבודת רישום כל הספרים והחבורות, כתבי-עת וכו', הנכנסים לתוך אוצרות הספרייה, והכנתם לשימוש בספרייה. כרטיסי-הקטלוג המוכנים במחלקה זו, העולים לרבות בכל שנה, נדפסים בספרייה ונמכרים או מוצעים לאלפי בתי-ספרים

(צבוריים, אוניברסיטאיים, ופרטיים) בארצות הברית וחוצה להן וכן ליחידים.⁽¹⁾ כמאה ספריות, ביניהם בית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים מקבלים כסדר טופסים מכל הכרטיסים המודפסים.

בידי מחלקה זו נמצאת גם ההשגחה על קטלוג המרכזי (Union Catalog), שנוסד בשנת 1901, בו נרשמים כל הספרים בעלי ערך מדעי ומחקרי, הנמצאים בספריות החשובות ביותר באמריקה.⁽²⁾ בקשר עם קטלוג זה, כדאי להעיר כאן שיש בספריית הקונגרס קטלוגים מרכזיים גם באלפאביתות, לא רומיות כמו יפנית, עברית,⁽³⁾ ורוסית.

חלק חשוב במחלקה זו תופס מדור הכרטיסים, האחראי להדפסת כרטיסי-הקטלוג החלוקתם. בשנת 1901 התחילה הספרייה להדפיס כרטיסים ומאז — העבודה הולכת ומתרחבת. עבודת הקטלוג מאורגנת לפי טיב הספרים ולשונם. יש מקטלוגים שרושמים ספרים במשפט והלכה; פרסומים רשמיים מכל ממשלות העולם; כתבי-עת; וכן יש כאלה, הבקאים בלשונות, שעוסקים בקטלוג ספרים בשפות זרות, ביניהם: איטלקית, גרמנית, הולנדית, טורקית, יונית, ספרדית, עברית, פולנית, פורטוגלית, צרפתית, רוסית, שוודית, ועוד.⁽⁴⁾

הרבה ספריות משתפות פעולה עם מחלקה זו בקטלוג קואופרטיבי. כדי לפרסם רבים מציאות ספרים חשובים, הנמצאים לפעמים רק בספרייה אחת או בספריות אחדות, בומינה ספריית הקונגרס ספריה אחת לקטלוג ספרים אלה ולשלוח את הכרטיסים למחלקה ה' לשם עריכה והדפסה. באופן כזה, אפילו אם הספר אינו ברשותה, ספריית הקונגרס מדפיסה כרטיסים בשבילו.

מחלקת השמוש (Reference Department)

מחלקה זו, המעסיקה כחמש מאות איש, היא הגדולה ביותר בין מחלקות הספרייה, באה באופן ישר במשא ומתן עם האיש המבקר את הספרייה, המלומד והסופר העוסק בעבודת-המחקר שלו בספרייה וכן מחוץ לספרייה, וכן עם משרדי הממשלה האמריקאית הפקדיהם הזקוקים לעזרה בענינים שונים, מטרתה היחידה של מחלקה זו היא השירות לצבור הרחב. המדורים היותר חשובים במחלקה זו הם: המדור להשאלת ספרים, מדור ביוטיקה, מדור התמונות והצלומים, מדור העתונים וכתבי-עת, המכון הספרדי, המדור לפרסומים רשמיים, המדור לביבליוגרפיה, המדור לכתבי-יד, המדור למפות, המדור לספרים קריה-מציאות, המדור המורחני ומדור התעופה.

ברשות מדור המוסיקה נמצאים כל הספרים העוסקים במוסיקה לכל ענפיה, וכן לפי פרטיטורות תזמרתיות וחבורי מוסיקה שמספרם ביחד עולה למעלה ממיליון וחצי. גם הרבה מהדורות ראשונות של הקומפוזיטורים הגדולים, וכן כתבי-יד של באך, ביטהובן, צאצארט, ואגנר ועוד. מדור זה מכיל גם ספרית תקליטים, הן של מוסיקה כללית והן של מוסיקה לאומית ושירי עם.

מספר הטפסים באוסף התמונות והצלומים הוא למעלה משש מאות אלף. לפני זמן ערך מדור זה רשימה של צלומים ותמונות שיש להם ערך היסטורי בשביל ארצות הברית. העתקות מתמונות אלה נמכרות לכל דורש. הספרייה קונה את כל התמונות שזוכים להם השנתיים על שמו של יוסף פנל, מי שהיה אחד מגדולי הציירים בשדה זה. יש גם אוסף התמונות שנאספו על ידי הממשלה בשנת 1935 כאשר המיניסטרוני לחקלאות סקירה צלומית של הארץ. אוסף זה, שתפקידו להראות באופן פוטוגרפי על מהלך העבודה של תושבי ארצות הברית, כולל יותר מ-100,000 תמונות. כל משרדי הממשלה, וגם מוסדות פרטיים ויחידים, משתמשים בחומר העשיר המצוי במדור זה.

(¹) בשנת-הכספים 1945 קוטלגו כששים אלף ספרים; נדפסו כתשעים אלף כרטיסר

(²) בסוף שנת-הכספים 1946 נמצאו בקטלוג זה למעלה מ-13,718,000 כרטיס.

(³) בין הספריות התורמות כרטיסים לקטלוג זה נמנות המחלקה היהודית של הספרייה הברית בניו-יורק, ספריית הארכיון הציוני בניו-יורק, ספריית המכון לדת ישראל בניו-יורק, ספריית האוניברסיטה בייל, ועוד.

(⁴) ספרים באינדית, יפנית, סינית, וערבית נרשמים במחלקות מיוחדות העוסקות בידי הארצות האלה ותרבותיהם.

מדור העתונים וכתביעת מקבל בכל יום כתביעת מכל המקצועות ועתונים מן הערים החשובות בארצות הברית והוצה להן. במדור הפרסומים רשמיים נמצאות ההוצאות הרשמיות של הממשלות בעולם, כמו דינים וחשבונות של מחלקות הממשלה של כל הארצות, סקירות סטטיסטיות, ופרסומים רשמיים שונים. דרך אגב — מדור מקבל גם את ההוצאות הרשמיות של מדינת ישראל.

המכון הספרדי בספריה הקונגרס נוסד בעזרת יחידים, ביחוד בכספי המיליון האמריקאי ארצ'ר מ. הנטינגטון. מכון זה משמש מרכז למחקר בשאלות דברי ימי ספר פורטוגל ואמריקה הלטינית ותרבותם. המכון משתף פעולה עם המיניסטריון לעניני חוץ של ארצות הברית בסידור קשרים תרבותיים עם הארצות האלה, וכן תומך בספריותיהן. אנשי מחקר מאמריקה הדרומית מוזמנים לבקר את הספריה, לשהות בה, ולעזור בהשלמת הספרים החשובים החסרים בגנזי המכון.

המדור לביבליוגרפיה אוראי לתשובות שהספריה שולחת למכתבים כלליים, ודורש בשאלות כלכלה ומסחר. הוא מוציא לאור ביבליוגרפיות בענינים שונים. לרשימות איש ערך רב וחשוב הן לחברי הקונגרס והן לספריות, מוסדות ויחידים. המדור לכתבייד חשוב לחקר דברי ימי ארצות הברית, ויש בו האוסף העשיר ביותר של תעודות היסטוריות. ברכישת כתבייד מעונין המדור במיוחד בהשגת כתבי המדינאים האמריקאיים הגדולים ואגרותיהם. נמצאים כאן גם מכתביהם של נשיאי ארצות הברית ותעודותיהם.

יותר ממיליון חצי מפות, עשרות אלפים אטלסים, גלובוסים יקרי-מציאות, וספרים אלפים נמצאים ברשת המדור למפות. המדור עשיר מאד בכרטוגרפיה של אמריקה, איש בו גם אלפי מפות של ארצות אחרות. כימי המלחמה העולמית השניה, עזר מדור במדה רבה לעבודת המיניסטריון לעניני צבא, שהכין והדפיס כל מיני מפות. המדור לספרים יקרי-המציאות כשמו כן הוא. הוא דואג לשמירת הספרים של יקרי המציאות מטעמים שונים. יותר מ-160,000 ספרים שמורים כאן בחדרים מיוחדים בין ספרים אלה נמנים יותר מחמשת אלפים ספרים בכורי דפוס, זאת אומרת, שנדפס לפני שנת 1500. מקום חשוב ויקר בספרים אלה תופס אוסף הספרים שהיה בספר תומאס ג'פרסון, הנשיא השלישי של ארצות הברית, שעזר הרבה בבנין הספריה בימי הראשונים.

במדור המורחני נמצאים כעשרים ספרנים ומלומדים, מומחים בקורות עמי המזרח הקרוב, התיכון, והרחוק — חייהם ותרבויותיהם. אספי הספרים במדור זה נחשבים החשובים ביותר בארצות הברית. אף על פי שמדור התעופה נוסד בשנת 1930, יש בו יותר ספרים וחומר בענין התעופה מאשר בכל ספריה אחרת בעולם. הוא מוציא לאור מדי פעם בפעם ביבליוגרפיה בכל שאלות התעופה והטכניקה שלה.

ה ס פ ר י ה ה מ ש פ ט י ת (Law Library)

הספריה המשפטית של ספריה הקונגרס היא הספריה היחידה של המשלה האמריקאית המוקדשת למחקר במשפט. מלבד העזרה שהיא נותנת לקונגרס ולבית-הדין העליון, שופטים רבים, עורכי דין פרטיים ופקידי הממשלה משתמשים בגנזי ספרי זה. ספריה מונה למעלה מחצי מיליון ספר, ביניהם ספרים על המשפט ותולדותיו בכלל, הפילוסופיה של המשפט, דינים וחשבונות של משפט, ואספי דינים של כל ארצות העולם. התמיכת אגודות שונות בארצות הברית ובחוץ לארץ, וכן לתרומות של יחידים, הספריה הולכת ומתרחבת משנה לשנה.

ה מ ש ר ד ל ש מ י ר ת ז כ ו י ו ת ה מ ח ב ר (Copyright Office)

תפקיד משרד זה הוא לשמור על זכויות מחברים, אמנים, וסופרים. בשנת 1917 עברה ההשגחה על עניני הקופירייט לרשות משרד זה בספריה הקונגרס מפני שהקונגרס חשב באופן זה להגדיל ולהרחיב את אספי הספריה. לפי הדין, כל מחבר או מוציא לאור

היציג לשמור על זכויותיו, מחויב לשלוח למשרד שני טפסים של ספרו עם תשלום של שני דולרים, והזכויות שמורות לבעל הקופירייט לעשרים ושמונה שנים; בסוף זמן זה, הא יכול לחדש את הזכויות לעוד עשרים ושמונה שנים.

בשנת 1945 נשלחו למשרד זה כ-170,000 דברי דפוס להרשמה לשמירת הזכויות. בין אלה היו 7500 ספרים שנדפסו בארצות הברית, יותר מ-4,100 ספרים שנדפסו מחוצה להן. הגיעו למשרד זה 27,000 חוברות ויותר, 45,000 גליונות כתבי עת, 52,000 חבורי מוסיקה, 8,000 תמונות וצלומים. גם מפות, סרטי ראי נוע, מחזות ודברי אמנות נשלחים להרשמה.

המחלקה לשרות התחיקה (Legislative Reference Service)

אף על פי שמיומה הראשון של ספרית הקונגרס תפקידה היסודי היה לשרת את הקונגרס, נתארגנה מחלקה זו רק בשנת 1915 כמחלקה מיוחדת לשם תפקיד זה של שרות יסודי הקונגרס הזקוקים לחומר יסודי בשביל עבודתם. העובדים במחלקה זו מומחים בכל בני מדע המדיניות, הכלכלה, חקר המשפט, ענינים בין לאומיים, ויתר הדברים שהקונגרס בהם. שני מדורים במחלקה זו מכינים מפתח לדיני ארבעים ושמונת המדינות בארצות הברית, וכן תמצית לכל הצעות חוק המועצות בקונגרס.

בשנים האחרונות תופסת מחלקה זו מקום חשוב ביותר בעניני הספרייה, מפני שביבות הקונגרס ועבודתו הולכת וגדלה. לא היו עד הזמן האחרון בקונגרס מומחים פרטיים כמו שיש בממשלה (הנשיא וועד המיניסטרים שלו) ומחלקה זו משתדלת למלא את מקומם זה.

3. שרותים צבוריים של הספרייה

ככל מוסד צבורי, ספרית הקונגרס רואה חובה לעצמה לשרת את הקהל הרחב של כלי ארצות הברית ככל האפשר, ולקרב לו את האוצרות הגנוזים בה. בין השרותים שפרטית חשובים נמנים תערוכות, מחלקת ההעתקה, מדור לשרות עורים, קונצרטים, והשאלת ביטאון בין-ספרית.

מלבד התערוכות הרגילות לכבוד איזה חג היסטורי, יובל או מאורע חשוב, עורכת ספרייה תערוכה בכל שבוע באולם הכניסה. פה נמצאים גם שני הנכסים הלאומיים: הצהרת יום ותקנון ארצות הברית.

מחלקת ההעתקה מעתיקה ספרים, חלקי ספר, וכתבי יד בשביל כל דורש. כך מביאה ספרייה את גנזיה למוסדות ויחידים הנמצאים רחוק מבירת הארץ; ע"י כך מאפשרת ספרייה עבודת מחקר לאלה שאינם יכולים לבוא לואשינגטון ולהשתמש באוצרות הספרייה.

ראוי לשבח הוא המדור לשרות עורים. בארצות הברית נמצאים כמאתיים אלף עורים, כולל המדור הזה ספרים מיוחדים, המודפסים באלפא ביתא של ברייל, ולעורים שעדיין לא נדו לקרא אלפא ביתא זה, שולח המדור ספרים על תקליטים. כל זה עושה ליוון, ספרייה הנם.

הידות לתמיכת הגברות אליזבת ספרינג קולידג' וגרטרווד קלארק ויטהאל, נתאפשרו להם פומביים על ידי אגודות מפורסמות, ביניהן רביעיית המיתרים הבוודאפשטית ועוד. בית מזמן לזמן באולם קולידג' בספרייה, יש גם אוסף רביעון של כלינגינה מעשי ידי סטראדיואריוס. מדור המוסיקה, המנהל קונצרטים אלה, עורך גם קונצרטים של ספרייה קמרית בואשינגטון ובערים אחרות.

המדור להשאלת ספרים, שנוכח למעלה, משאל ספרים גם לספריות ומוסדות מחוץ שנת 1915; הספרים מושאלים אפילו לספריות בקנדה ובמקסיקו. שרות זה נקרא השאלת שהקור בין-ספריתית. בדרכים אלה, ובעוד דרכים, שאין כאן המקום להעיר עליהם בפרטורט, יציא ספרייה הקונגרס את התפקיד של ספרייה לאומית במלוא מובן המלה.